

Lucija Stepančič

Agata Tomažič: *Česar ne moreš povedati frizerki.*
 Novo mesto: Goga, 2015.

“V življenju nikoli ne bi smeli početi ali trpeti stvari, o katerih ne moreš govoriti v frizerskem salonu. In če se ti take stvari začnejo dogajati, se ti mora prižgati alarm... Frizerke so spodobne in se držijo mej, ki jim jih začrtajo stranke. Ljudje so nasploh spodobni.” Oh, seveda. Prvenec Agate Tomažič starta v okvirih, ki se, vsaj na videz držijo tihega dogovora. Samo zato, kajpada, da bi prav iste tihe dogovore postavil na laž. Tako kot niti ni treba seči prav pošteno pod površino, da bi odkrili blaznost, ki brbota pod samoumevnostjo.

Za vsako osebo, nastopajočo v teh zgodbah, je kar hitro jasno, da drvi v karikirano vrsto katastrofe. Ne samo žigolo, ki je prišel na idejo, da bi z izsiljevanjem latentnega homoseksualca, sicer ugledne osebnosti, lahko zaslužil še precej več kot s striptizom na deklščinah. Tudi vrla zakonska polovica, ki upošteva vsa načela zdrave prehrane, rekreacije in pravične trgovine, se kmalu, čeprav nereflektirano, sreča z absurdnostjo svoje situacije (zgodba je napisana iz zornega kota, ko ima bralec veliko boljši pregled nad situacijo kot sam lik). Tako kot se tudi vse, kar je izrečenega, hote ali nehote kmalu spremeni v nekaj povsem drugega. Ne le grožnje, nazadnje so nadvse zlovešče že navidez dobronamerne geste, med katere v prvi vrsti sodijo materinski nasveti. “Nikoli ne zaupaj dekletu z naličenim obrazom, mu je govorila, takšna dekleta nekaj skrivajo, in po vsej verjetnosti je to kakšna huda hiba, pohlep, pohota ali kratko in malo pomanjkljiva inteligenca.” Da o ljubezenskih izjavah in zagotovilih ne govorimo: pihanje na dušo je v tem kontekstu še prav posebej podobno vojni napovedi. “Ne jokaj, saj imaš mene. Name vedno lahko računaš. Vedno. Sorodnikov si ne moreš izbirati, mene pa si si izbrala. In jaz tebe. Za vedno.” Bolj sladko ko se ponuja neka oseba, podlejše pasti nastavlja. No, in v horizontu pričakovanja, kakršnega ustvarjajo te zgodbe, je grozljiv že kuharski recept (oziroma mala skrivnost velikega kuharskega

mojstra: “Skrivnost mehkih zrezkov je v tem, da jih daš, ko so že pečeni, še malo v ponev. Če na primer delaš pljučno pečenko, kose mesa pobereš iz ponve, na srednje močnem ognju pa šele zatem popečeš malo nasekljane šalotke, ki ji, ko se razpusti, priliješ portovca. Potem ogenj ugasneš in zrezke zložiš v ponev, pokriješ in pustiš kakšnih pet, deset minut, da se prepojijo s sokovi.”)

Nesrečnost je pri teh osebah še edino, kar jih lahko naredi vsaj za silo človeške, in panično brskanje po lastni notranjosti spada med njihove boljše trenutke. “Čisto mogoče je, da sovražim tudi sebe. Svojo nevtralnost in poniglavo lovljenje ravnovesja, previdno stopanje po minskem polju in izogibanje opredeljevanju, sovražim pozitivno naravnost, ki po službeni dolžnosti in iz čiste nuje po zaslužku veje iz mojega mehkega glasu in pomirjevalnih pogledov, sovražim usmerjenost k iskanju skupnih točk in optimistične zaključke. Ampak če smo čisto natančni, pravzaprav ni mogoče, da bi se sovražila. Ker jaz sploh ne obstajam. Obstajam kvečjemu kot belo platno v senčnem gledališču, na katerega padajo odsevi lutk: kot zvočna izolacija, ki vsrka vase zvoke in katere edino poslanstvo je skrbeti za znosno tišino; kot zračni meh, ki omili udarce. Kot pretežno nema kulisa, pred katero se preigravajo prizori iz življenja drugih.” Osebe, ki si zaslužijo našo empatijo, da ne rečem simpatijo, je mogoče prešteti na prste ene roke, pri čemer pa je najbolj grozljivo to, da se v njih prepoznavamo. In to brez vsakega sočustvovanja.

Protagonisti v teh zgodbah učinkujejo skoraj izključno kot vrh ledene gore, morda celo kot simptom in mnogi so bolj kot človeku podobni maligni tvorbi. Resničnost, ki jih je ustvarila in ki je iz njih potegnila najslabše ali vsaj najbolj banalno (ki pa je enako pogubno), pa je resničnost, ki si jo vsi skupaj delimo. Temeljita deziluzija je na tem mestu podlaga za plehkost, ki poskuša nadomestiti izgubljene sanje, pri čemer jih zgolj groteskno karikira, medtem ko odtujeno bivanje zrcali degradiranost okolja. In zgodba se lahko začne.

Rastlinski in živalski svet sta že zdavnaj skvarjena po meri človeškega in ne ponujata več niti iluzije nepotvorjenega in zdravega, že zdavnaj nista več zeleno naročje, kamor bi se kakšen poslednji romantik lahko zatekel, ampak le še pritrujeta bolehnosti človeškega sveta. Pa čeprav gre za manj kot za metamorfozo prenapihnjene poslovnega v krastačo in pogovarjanje s pticami, ki ubogo punco spravi v norišnico. Odrezana mišja glava, odtrgan martinčkov rep, odrte lisičje kože. Pohabljen živalskost govori sama zase, a tudi z rastlinskim svetom ni dosti več sreče. Tujerodne invazivne rastlinske vrste so kot nalašč za to, da simbolizirajo parazitizem medčloveških (še posebej ljubezenskih) odnosov, zanimivo

pa je, da je dobronamerna borba proti njim enako zlovešča kot njihovo nebrzdano razraščanje. Kot da njihovo seme ne bi zabredlo k nam iz daljnih krajev, ampak iz naših glav, da ne rečem duš.

Poudarjena ploskovitost likov je sicer povsem skladna s plehkostjo okolice in prignana prav do absurda, strastno ukvarjanje z malignimi značaji pa povzroči, da zgodbe pogosto učinkujejo bolj kot portreti, da ne rečem klinične slike. Izjemno gladko se iz svoje navidezne normalnosti pripeljejo naravnost v iztirjenost, kot da druge možnosti tako ali tako ni. Značaj kot usoda? Avtorica se problema očitno zaveda, saj bi na mnogih mestih očitno rada dogajanje vsaj nekoliko upočasnila. Razpleta se sicer ne da odvrniti, vsak poskus, da bi ga akterji preusmerili po svoji volji, pa se izjalovi. Neuspešneži se zatekajo v premnoge in resnično nadležne podrobnosti iz družinskega življenja, v materinske pripombe in prepire, ki ne vodijo nikamor, v naveličana premlevanja mož in očetov: "Vsi slišijo samo tisto, kar hočejo. In govorijo samo o tem, kaj hočejo. Nove obleke, čevlje, računalnike, avtomobile, izlete v Pariz in Barcelono in London in smučanje v Saas-Feju in sončenje na Floridi in Mauritiusu in denar, denar, denar, denar, ogromno denarja."

Posamezniki, ki se že spravijo v akcijo, pa se odločilnih dejanj lotevajo na način, ki je že vnaprej obsojen na neuspeh. Tako kot brezposelni krajinski arhitekt in razočaran družinski oče, ki gre vlivat solno kislino v šobe za čiščenje vetrobranskih stekel. Čudaštvo se zdi še zadnje pribežališče za razčlovečene: starši v zrelih letih, ki še pred odraslo hčerjo igrajo zaljubljeni parček. Fina dama, ki se odloči, da ji v življenju zadošča navaden lisičji kožuh in se ob sanjarjenju o novem plašču odloči, da bo zaradi manjvrednega krzna možu kar sistematično odpuščala sumljive eskapade. Avtorica, vedno na sledi skriti intenzivnosti, pa najde izhod v komičnih kontrastih: tu je matematični genialec, ki se doma vede kot copatarski tepec. Tu je stara coprnica, ki v trenutku hlinjene slabosti še kako prisebno skuje spletko proti resnično nemočnemu. Edina resnično cenjena so tvegana dejanja v smeri (ženske) emancipacije. In sanjarjenja, kako v največji gneči izstopiti iz avta in družinskega življenja obenem.